

ОДЛУКЕ УСТАВНОГ СУДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Право радника да се по истеку времена на које је изабран ради обављања неке функције врати у организацију обухвата и његово право на враћање на раније радно место

Одредбом члана 35. Закона о основним правима из радног односа ("Сл. лист СФРЈ", бр. 60/89. и 42/90.) прописано је да радник који је изабран на самоуправну, јавну или другу друштвену функцију чије обављање захтева да му престане рад у организацији у којој је запослен, има право да се, по престанку функције, врати на рад у исту организацију, на радно место које одговара степену стручне спреме одређене врсте занимања који има, у року од 30 дана по престанку функције коју је обављао.

Уставни суд Југославије оценио је да оспорена законска одредба није у складу с Уставом СФРЈ. Одредбом члана 96. Устава СФРЈ, раднику који буде изабран на неку функцију чије обављање захтева да му привремено престане рад у организацији у којој је радио до избора на функцију, зајамчено је право да се врати у организацију на раније радно место, или на друго место које одговара његовим способностима и квалификацијама. То право радника, утврђено Уставом СФРЈ, не сме бити, законом, сведено на право на распоређивање на посао који одговара степену његове стручне спреме. Радник не може, законом, бити лишен права да се врати и на радно место на којем је био до избора на функцију. Право на распоређивање на радно место које одговара способностима и квалификацијама радника постоји, по схватању Уставног суда Југославије, онда када, због различитих околности, радник не може бити распоређен на радно место на којем је био пре престанка функције. Све док постоје могућности да буде распоређен на место на којем је био пре избора на функцију радника мора бити обезбеђено, у првом реду, остваривање тог права. Прописати да се радник враћа на место које одговара његовим способностима и квалификацијама, а да му при томе не буде омогућено и враћање на његово раније радно место, значи, по мишљењу Уставног суда Југославије, раднику ускратити право које му је зајамчио Устав. Оспорено одредба Закона о основним правима из радног односа значи, по мишљењу Уставног суда Југославије, управо то да раднику није онемогућено остваривање једног права зајамченог Уставом СФРЈ. Такво значење оспорене одредбе наведеног закона чини ту законску одредбу противном Уставу СФРЈ.

(Одлука УСЈ, I-У број 24/1-91, од 22. априла 1992)

Нема уставног основа по којем се раднику који се налази на дежурству и другим облицима рада дужег од пуног радног времена, стварно проведено време прерачунава на тзв. ефективно време

Одредбом чл. 450. став 2. Закона о служби у оружаним снагама ("Сл. лист СФРЈ", бр. 7/85, 20/89, 40/89. и 26/90) прописано је да се деведест минута

дежурства грађанског лица на служби у ЈНА, проведеног у војној јединици или у војној установи, своди на један сат ефективног рада.

Ако постоји неко чврсто правило утврђено Уставом СФРЈ кад је реч о радном времену, које садржи одредба члана 162. став 1. тог устава, оно се састоји у томе да је радно време ограничено на 42 сата недељно, и да, само у одређеним делатностима и у одређеним случајевима, и то само за ограничено раздобље, радно време може износити и дуже од 42 сата недељно, али не и у томе да, радећи дуже од тог времена, време које повредом на послу у виду дежурства или другим облицима рада дужег од споменутог, такво време, стварно проведено на раду, буде прерачунавано на тзв. сате ефективног рада. Устав обавезује једино на то да се у одређеном случају ради и дуже од прописаног недељног радног времена. Устав нити обавезује на неограничено радно време, нити ономе ко уводи радно време дуже од означеног, допушта да време проведено на раду дужем од пуног радног времена прерачунава тзв. ефективно радно време. Устав, осим тога, не допушта да, сагласно начелу једнакости у правима и дужностима, обавезе по основу рада дужег од пуног радног времена и права по том основу зависе од својства које радник има у органу, установи или организацији у којој ради. Оспорена одредба Закона о служби у оружаним снагама није, дакле, ни због тога у складу с Уставом СФРЈ, будући да изложени начин неуставног свођења времена проведеног на раду дужем од пуног радног времена на ефективно радно време, прописује само за одређену категорију лица запослених у оружаним снагама.

(Одлука УСЈ, I-У број 188/86, од 29. јануара 1992)

Концесија за коришћење необновљеног природног богатства или добра у општој употреби

Одредбама чл. 6. и 7. Закона о општим условима за давање концесија страним лицима у Републици Србији ("Сл. гласник Републике Србије", број 6/90) прописано је да се, под условима утврђеним тим законом, страном лицу може дати концесија за коришћење необновљеног природног богатства или добра у општој употреби, да се концесија страном лицу одобрава законом и да предлог уговора са страним лицем утврђује Извршно веће Скупштине Републике Србије.

Поступак за оцењивање уставности оспорених одредаба наведеног закона покренуло је СИВ, којем сматра да су те одредбе не само прогивне Уставу СФРЈ, већ и да су у супротности са савезним законом по којем се концесија неаведене врсте уређује, односно одобрава, под условима прописаним савезним законом.

Законом о страним улагањима ("Сл. лист СФРЈ", број 77/88), предвиђено је да је и концесија један од видова страних улагања, тј. улагања страних лица у Југославији.

Улагање домаћих лица у иностранству и страних лица у Југославији спада у ону област друштвених односа које, сагласно одредби члана 281. став 1. тачка 5. Устава СФРЈ, уређује федерација, преко савезних органа. Федерација у тој области односа не само што уређује односе, већ и доноси прописе за извршавање савезних закона у тим областима (када је то, у интересу целе земље, утврђено савезним законима). Полазећи, дакле, од тога да концесије поменуте врсте спадају у област у којој федерација уређује односе, да је у питању право федерације, утврђено Уставом СФРЈ, Уставни суд Југославије оцењује да оспорено одредбе републичког закона није у складу с Уставом СФРЈ и да су у супротности с наведеним савезним законом, чијим су одредбама уређена питања на која се односе оспорене одредбе републичког закона, што овом одлуком изриче.

(Одлука УСЈ, I-У број 129-I-90, од 11. марта 1992)

Кад републички закон прописује услове под којима се користе и стављају у промет видео-касете са страним филмовима, то није повреда права и дужности федерације, утврђених Уставом СФРЈ

Одредбама Закона о кинематографији ("Сл. гласник СР Србије", број 46/91) прописано је да се видео-касете на које су забележени страни филмови могу користити, ставити у промет и јавно приказивати под условом утврђеним прописима о спољнотрговинском промету, што утврђује Министарство културе.

Грађанин је сматрао да је уређивање означеног питања право и дужност федерације, те да, због тога, одредбе наведеног закона нису у складу с Уставом СФРЈ и да су у супротности са савезним законом.

Уставни суд Југославије оценио је да одредбе наведеног закона нису противне Уставу СФРЈ.

Одредбама наведеног републичког закона није, по мишљењу Уставног суда Југославије, прописано под којим се условима могу увозити видео-касете са страним филмовима, што би било противно Уставу СФРЈ, по којем федерација уређује систем спољнотрговинског пословања с иностранством. Прописати да се могу користити и стављати у промет само оне касете које су увезене у складу с прописима о спољнотрговинском пословању, не значи прописати нешто што представља право и дужност федерације. Начин стављања таквих касета у промет јесте питање које, по схватању Уставног суда Југославије, уређује република која тиме не дира у права и дужности федерације. Отуда, нема разлога за поступак за оцењивање уставности у овом случају.

(Одлука УСЈ, I-У број 11/1-92, од 11. марта 1992)

Право лутрије да без одобрења организује игре на срећу није у складу с Уставом СФРЈ

Одредбама Закона о играма на срећу ("Сл. гласник СР Србије", бр. 53/78, 7/79, 42/80, 57/80, 41/81, 9/83, 10/85, 24/85, 35/86, 11/87 и 25/89) којима су прописани услови под којима се могу организовати игре на срећу, прописано је да лутријске организације могу, без икакве дозволе, организовати све врсте игара на срећу, док друге организације могу организовати само игре које не организују лутријске организације, и то на основу посебног одобрења.

Туристичко-угоштителско предузеће Б. у Б. покренуло је поступак за оцењивање уставности одредаба наведеног закона, налазећи да те одредбе стављају организације те врсте у неповољан положај у обављању одређене делатности, што је противно Уставу СФРЈ.

Уставни суд Југославије сматра да одредбе наведеног закона (члан 14, став 1) нису у складу с Уставом СФРЈ и да су у супротности са савезним законом. Равноправност радних људи и организација удруженог рада на јединственом југословенском тржишту зајамчена је већ одредбама члана 25 1. став 2. Устава СФРЈ. Потпуна равноправност у обављању дозвољених делатности још више је зајемчена уставним променама из 1988. године (Амандмани на Устав СФРЈ, из 1988. године), што изражавају, посебно, одредбе Закона о предузећима, којима се изричито јемчи равноправност свих предузећа без обзира на облике својине, на јединственом југословенском тржишту. Равноправност на тржишту, у привредној утакмици, претпоставља пословање и положај на тржишту и у привредној утакмици који никога неће ставити у неједнак положај, пре свега са гледишта права и могућности да се онај ко се јавља на тржишту бави одређеном делатношћу. Дозволити лутријској организацији да се бави организовањем сваковрсних игара на срећу, а другим условити бављење том делатношћу чињеницом да лутријске организације не организују одређену делатности и посебним одобрењем које лутријској

организацији није потребно, значи, противно Уставу СФРЈ и савезном закону, створити неравноправност организације које желе да се баве дозвољеном делатношћу наведене врсте, за коју нема никаквог уставног основа, тј. повреду Устава СФРЈ, која мора бити изречена одлуком Уставног суда Југославије.

(Одлука УСЈ, I-У број 125/1-91, од 29. јануара 1992)

Припремио *Ђорђе Ђурковић*

ОДЛУКЕ ВИШЕГ ПРИВРЕДНОГ СУДА СРБИЈЕ

Фирма предузећа мора да садржи ознаку која упућује на делатност

Трговинско предузеће поднело је захтев да се упише у судски регистар под фирмом "Банкар".

Првостепени суд је одбио захтев за упис предузећа под наведеном фирмом, полазећи од тога да предложена фирма не одржава делатност предузећа, већ упућује на банкарску организацију.

У својој жалби трговинско предузеће сматра да је првостепени суд неосновано одбио захтев за упис у судски регистар, јер су за то испуњени сви законски услови пошто одлука о оснивању предузећа садржи делатност, фирму, седиште и заступника, па је предложио да се жалба уважи, решење укине и дозволи тражени упис предузећа у судски регистар.

Виши привредни суд је прихватио становиште првостепеног суда у погледу фирме да иста не упућује на делатност којом се предузеће бави, али је решење укинуо и предмет вратио на поновни поступак. Овако је поступио ожалбени суд јер је првостепени суд оставио рок од 8 дана да подносилац захтева за упис промени фирму и усагласи свој захтев за упис са одредбама Закона о предузећима, те наложио првостепеном суду да подносиоцу захтева остави рок за поступање од најмање 30 дана, како би подносилац захтева могао да промени фирму и усагласи је са Законом о предузећима (чл. 153), као и да усагласи остале исправе, те да поднесе захтев за упис Трговинског предузећа у судски регистар.

Према томе, фирма мора да садржи и ознаку која упућује на делатност којом се бави субјект уписа у судски регистар.

(Решење Вишег привредног суда Србије, Пж. 72/92 од 14. септембра 1992)

Одлука спољнотрговинске арбитраже не може се побијати због неутврђеног чињеничног стања

Првостепени суд је одбио тужбени захтев да се поништи Одлука спољнотрговинске арбитраже.

Тужилац побија првостепену пресуду из свих разлога наведених у чл. 353. ЗПП. Између осталог, жалилац истиче да није правилно утврђено чињенично стање и да се повређено основно начело поступка утврђивања материјалне истине, па је предложио да се пресуда преиначи и усвоји захтев за поништај Одлуке, или да се пресуда укине а предмет врати на поновни поступак.

Виши привредни суд је одбио жалбу и потврдио првостепену пресуду.
Из "Образложења":

"Предмет спора је поништај Одлуке спољнотрговинске Арбитраже при Привредној комори Југославије."

Првостепени суд је правилно утврдио да је чињенично стање правилно утврђено и материјално право правилно примењено, па је правилно и поступно када је одбио тужбени захтев. Првостепени суд је дао разлоге за своју одлуку које прихвата и другостепени суд. Наиме, првостепени суд је утврдио да не постоји ниједан разлог за укидање Одлуке Арбитраже (чл. 485. ЗПП).

Осим тога, Одлуга арбитраж се не може ни побијати због неутврђеног чињеничног стања, јер је, у ствари, реч о оцени законитости Одлуке Арбитраже, као и провери да ли је поступак правилно примењен, тј. да ли постоји битна повреда поступка, а чињенично стање се утврђује у поступку пред арбитражом а не пред судом, при оцени законитости Одлуке арбитраже.

Како није било разлога за поништај Одлуке арбитраже, а нема ни битних повреда поступка, то је у смислу чл. 368. ЗПП ваљало жалбу одбити а пресуду потврдити".

(Пресуда Вишег привредног суда Србије, Рж 4103/92 од 28. априла 1992)

Платни налог у поступку пред привредним судом

Тужилац је поднео суду тужбу са предлогом да се изда платни налог, а уз тужбу је приложио веродостојну исправу (фактуру).

Првостепени суд је одбацио тужбу, јер тужилац није учинио вероватним правним интерес за издавање платног налога, нити у том смислу пружио доказе.

Тужилац у жалби истиче да је суд погрешно применио одредбе чл. 449. ст. 1. ЗПП, па је предложио да се решење укине а предмет врат на поновни поступак.

Виши привредни суд је жалбу одбио а решење потврдио.

Из "Образложења":

"По налажењу Вишег привредног суда у Београду побијано решење је засновано на правилној примени одредби чл. 446. ст. 4. и 5. ЗПП-а.

Законом о изменама и допунама Закона о парничном поступку и Законом о изменама и допунама Закона о извршном поступку (Сл. лист СФРЈ бр. 27/90) извршена је интеграција поступка извршења на основу веродостојне исправе (чл. 21. ЗИП-а) и поступка издавања платног налога (чл. 446. ЗПП-а). У новелираној одредби чл. 446. ст. 4. ЗПП-а уграђена је процесна претпоставка - да када се на основу веродостојне исправе може тражити извршење по Закону о извршном поступку, суд ће издати платни налог само ако тужилац учини вероватним постојање правног интереса за издавање платног налога, што обавезује правно лице (а не и остала лица) да код подношења мандатне тужбе са предлогом за издавање платног налога на основу веродостојне исправе, укаже због чега има правни интерес да своје потраживање оствари издавањем платног налога, будући да своје потраживање може брже и ефикасније остварити кроз поступак извршења на основу веродостојне исправе према Закону о извршном поступку.

Како тужилац у конкретном случају није учинио вероватним правни интерес за издавање платног налога, то је првостепени суд правилно поступио када је одбацио тужбу, и зато је ваљало жалбу одбити а решење потврдити (чл. 380. ЗПП)".

(Решење Вишег привредног суда Србије, Пж 12/92 од 3. септембра 1992)

Ако је клаузула правноснажности решења о дозволи извршења укинута - жалба није дозвољена

Првостепени суд је укинуо клаузулу правноснажности јер је благовремено уложен приговор против решења о дозволи извршења.

СДК је спровела решење и поред дуга скинула и износ од 8.910 динара, који је дозначила другом предузећу а не повериоцу.

Дужник је уложио жалбу и истакао да је на овај начин за њега настала штета, па је предложио да се решење укине а предмет врати на поповни поступак.

Другостепени суд је одбацио жалбу као недозвољену.

Из "Образложења":

"Из података предметног списа произилази да је првостепени суд ожалбеним решењем од 2. VI 1991. године укинуо клаузулу правоснажности решења о извршењу I бр. 13997/91 од 8. 4. 1991. год. јер је нашао да је дужник благовремено уложио приговор на решење о извршењу за део дуга од 1.468. - дина.

По напажењу овога суда бобијано решење је правилно, те да дужник у смислу чл. 358. ст. 1. и 3. ЗПП и чл. 14. ЗИП-а нема правни интерес да побија решење којим је управно укинута клаузула правоснажности из разлога благовремено уложеног приговора на решење о извршењу.

Виши привредни суд је имао у виду навод у жалби дужника у погледу висине пренетих средстава у корист рачуна поверица, те да део пренетих средстава у висини од 8.910,00 динара припада другом повериоцу а не повериоцу у овом спору, па је нашао да су без утицаја на одлуку.

Међутим, дужник може у посебном поступку накнадно постављеним захтевом потраживати повраћај неосновано пренетих средстава до износа који за дужника представља штету".

Према томе, ако је укинута клаузула правоснажности дужник нема правног интереса да се жали. Ако је грешком са рачуна дужника скинут одређени износ и дозначен трећем лицу, дужник може посебном тужбом да оствари своје право на накнаду штете која је за њега настала.

(Решење Вишег привредног суда Србије. Иж. 6853/92 од 20. јула 1992).

Припремио др Јездимир Митровић

ОДЛУКЕ ОКРУЖНОГ СУДА У БЕОГРАДУ

Губитак чекова

У току поступка пред општинским судом утврђено је да су чекови тужиоца украдени, да је тужилац пријавио нестанак чекова туженој банци и огласио их неважећим у "Службеном листу" и то у поступку амортизације у ванпарничном поступку. Такође је утврђено да су наведени чекови реализовани од стране неовлашћеног лица у корист одређене царинарнице, а преко туристичке организације и то на основу међусобног односа између те организације и царинарнице.

Решавајући по жалби тужиоца, суд је обавезао тужену банку, државу СФРЈ, Савезну управу Царина - Царинарницу Д и туристичку организацију да тужиоцу солидарно плате штету у висини реализованих чекова са захтевом каматом од утврђеног времена доспелости.

Другостепени суд је прихватио правно становиште првостепеног суда и одбио као неосноване жалбе банке и државе СФРЈ.

По схваћању Окружног суда донета одлука у складу је са одредбама чл. 154 и 277. Закона о облигационим односима. Тужилац је у свему поступао по правилима пословања тужене банке и обавезама као носиоца чековне карте и чекова, што се не може рећи за тужену банку. Тужена држава СФРЈ такође је одговорна пошто је штета настала због њеног прописа приликом реализације чекова, нити је вршен увид у личну карту тужиоца која тужиоцу није била украдена. Наплата је извршена у корист државе, а на основу односа које